אמר ר' אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אמר אביי מ"ט דר' אמי אמר קרא [1]לא תעבדם הכתוב עשאן כולן עבודה אחת ומי אמר אביי הכי והאמר אביי שלש השתחואות בעבודת כוכבים למה אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק לדבריו דרבי אמי קאמר וליה לא סבירא ליה גופא אמר אביי שלש השתחואות בעבודת כוכבים למה אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק לכדרכה [2]מאיכה יעבדו הגוים האלה נפקא אלא אחת כדרכה ושלא כדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת לחלק: המקבלו עליו באלוה והאומר לו אלי אתה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שאמר לו אלי אתה חייב למאי אי לקטלא מתניתין היא אלא לקרבן ואפילו לרבנן והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה ואמר ריש לקיש מאן תנא השתחואה ר' עקיבא היא דאמר לא בעינן מעשה מכלל דרבנן סברי בעינן מעשה כי קאמר רב נמי לר' עקיבא קאמר לר' עקיבא פשיטא היינו מגדף מהו דתימא עד כאן לא מחייב ר"ע קרבן אלא במגדף דכתיב ביה כרת אבל הכא דלא כתיב ביה כרת אימא לא קמ"ל דאתקושי אתקוש דכתיב [3]וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו וגו' א"ר יוחנן אלמלא וי"ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה כתנאי אחרים אומרים אלמלא וי"ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה אמר לו ר"ש בן יוחאי והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר [4]בלתי לה' לבדו אלא מה תלמוד לומר [5]אשר העלוך שאיוו אלוהות הרבה: אבל המגפף והמנשק המכבד והמרבץ כו': כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר על כולם לוקה חוץ מהנודר בשמו והמקיים בשמו מאי שנא הנודר בשמו והמקיים בשמו דלא לקי משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה הני נמי לאו שבכללות הוא ואין לוקין על לאו שבכללות דתניא מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר [6]לא תאכלו על הדם דבר אחר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק רבי דוסא אומר מניין שאין מברין על הרוגי ב"ד ת"ל לא תאכלו על הדם ר' עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום ת"ל לא תאכלו על הדם (אמר רבי יוחנן) אזהרה לבן סורר ומורה מנין ת"ל לא תאכלו על הדם וא"ר אבין בר חייא ואיתימא ר' אבין בר כהנא על כולם אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שבכללות אלא כי אתא רבין א"ר אלעזר על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו מאי שנא אהנך דלא לקי דהוה ליה לאו שבכללות הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו ההוא כר' יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דתניא [7]לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר

ה"ג א"ר אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד וכו'. ול"ג והשתחוה דהשתחואה לאו בכלל שאר עבודות היא דעל כרחך לית ליה לר' אמי השתחואה לחלק יצאה מדקאמר אינו חייב אלא אחת: מ"ט דר' אמי. דלית ליה השתחואה לחלק יצאה: לא תעבדם. כללן כולן כאחד ולא תעבדם יתירי כתיבי (ו) ודרשינן חד מינייהו להכי: מי אמר אביי. כרבי אמי דאינו חייב אלא אחת: שלש השתחואות. לא תשתחוה להם דעשרת הדברות (שמות כ) כי לא תשתחוה לאל אחר (שם לד) לא תשתחוה לאלהיהם (שם כג). והשתחואה דדברות אחרונות (ז) לא חשיב דאהדורי קא מהדר ליה משה לישראל מה ששמע בסיני: אחת לכדרכה וכו'. דאי כתיב חדא הוה אמינא לא אסר אלא בעבודת כוכבים דדרכן עבודתה בהשתחואה: לדבריו דר' אמי קאמר. אביי להך דרשה דלא תעבדם אבל אביי לא ס"ל ומוקים לה ללאוי יתירי ור' אמי מוקי להך השתחואה לומר ללאו יצאה: לכדרכה ושלא כדרכה. שהשתחואה היא להך עבודת כוכבים כדרכה ושלא כדרכה כגון שדרכה לעבוד דרך כבוד ולא בהשתחואה ואי כתיב חד לא הוה מרבינן אלא כי האי גונא אבל משתחוה לפעור לא כתב רחמנא השתחואה יתירא שניה לשלא כדרכה כגון פעור ומרקולים שעבודתה בבזיון והא דא"ר אלעזר לעיל (דף ס:) זובח למרקולים חייב אלא יזבחו (ח) ואע"ג דמד קרא יתירא הוא דאיכא ולא מוקים לה בזובח למקטרים דעבודתו דרך כבוד לסבר כיון דגלי בהשתחואה ק"ו בזביחה מיהו כולה מילתא לא ילפינן מהשתחואה דא"כ הוה מרבינן כל עבודות כבוד אע"ג דלאו עבודת פנים לכך יצאה זביחה לומר שלא חייבה אלא עבודות פנים: כיון דאמר אלי אתה חייב. אע"ג דלא פלחה: לקרבן. אם שגג: ואפילו לרבנן. בתמיה. דפליגי רבנן בכריתות (דף ז.) במגדף עליה דרבי עקיבא דאמרי מגדף אינו מביא קרבן דבעינן מעשה: והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה. דגבי חטאת כתיב (ויקרא ד) ועשה אחת מכל מצות ה': ר' עקיבא היא דאמר דלא בעינן מעשה גמור. דמגדף מחייב משום מעשה זוטא דעקימת שפתיו הוי מעשה והכא נמי כפיפת קומתו הויא מעשה והאי דקתני אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה לאפוקי הרהורא דלא מחייב עלה: מגדף. מברך את השם: אתקושי אתקוש. אלי אתה בזביחה (ט) דכתיב וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל: אלמלא וי"ו שבהעלוך. דהא לא כפרו בהקב"ה לגמרי שהרי שתפוהו בדבר אחר: שאיוו לאלוהות הרבה. אף לאלוהות אחרים וקבלו עליהם: אבל המגפף וכו' עובר בלא תעשה. ואל תלכו אחרי אלהים אחרים (ירמיה כה) אי נמי אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט) וכגון שאין דרכן בכך: הנודר בשמו. ושם אלהים אחרים לא תזכירו (י): המקיים. הנשבע (כ) דמתרגמינן קיים: לאו שבכללות. דכולהו משתמעי בחד קרא: ועדיין הדם במזרק. הקרבנות: שאין מברין. את האבלים ברחבה כדרך שמברין את האבלים בסעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף כז:): על הדם. על הנלא ומסברא מוקמינן לה אהרוגי בית דין שנהרגין על עונש (ל) שלא יהנו בהם כבוד משום כפרה: לבן סורר ומורה. דלא ענש אלא א"כ הזהיר והיכן הזהיר לא תאכלו על הדם לא תאכלו אכילה שתהרגהו עליה: לאו שבכללות. דכל הני (א) משמע מיניה:

אמר ר' אמי זיבח וקיטר וניסך. פירש הקונטרס דלא גרסינן והשתחוה דלאו עבודה היא ולפיכך נהך דר' זכאי לעיל נמי ל"ג ליה וקשה אמאי א"ל פוק תני לברא אפילו ר' נתן דאמר התם לחלק הכא מודה ללאו יצאת כדמפרש אביי טעמא הכא מדכתיב לא תעבדם מיהו אפשר הא דאמר ליה פוק תני לברא משום דלא דריש ליה לא תעבדם ולרב שמואל בר יהודה דהכי תנא קמיה אוקימתא קמייתא דרבי זכאי מלא תעבדם כר' אמי ולר"ת נראה דגרס בדרב זכאי והשתחוה ובדר' אמי ל"ג דקסבר ר' אמי דלחלק על עצמה יצאת דלא תעבדם אשאר עבודות קאי דהכי כתיב לא תשתחוה להם ולא תעבדם והא דפריך הא אמר אביי שלש השתחואות למ"ל דלחלק על עצמה לא קאמר מדקאמר לחלק על כל אחת משמע אבל לר' זכאי דתנא השתחואה ע"כ ללאו יצאת ס"ל מדלא מחייב שתים ואי עבדה באפי נפשה לא מחייב כלל כיון דללאו יצאת ולא תני ליה בהדי אחריני אלא לאשמועי' היא גופה דללאו יצאה ואמר ליה ר' יוחנן פוק תני לברא דלחלק יצאה אפי' כל אחת ואחת כיון דלא דרשת לא תעבדם מדס"ל השתחואה ללאו יצאה:

אחת לשלא כדרכה. הא (ב) לא מיבעי לן קרא לעונש ואזהרה דמכוחים כדמיבעי לן לעיל (דף סא.) בהשתחואה לשלא כדרכה דמכובדים כיון דגלי לן באזהרה דכל שלא כדרכה שוין הוא הדין בעונש (ב):

אלא על כל דבר שיש בו מעשה. פ"ה דגבי חטאת כתיב ועשה אחת ולא דק דבפ"ק דכריתות (דף ג.) מייתי אידך קרא דתנן לעושה בשגגה יצא מגדף:

כי קאמר רב נמי לר"ע. אליבא דר"ל קאמר הכי דלר' יוחנן דאמר לקמן (דף סה.) כפיפת קומתו ועקימת פיו הוי מעשה מתוקמא דרב אפילו כרבנן:

כל המשתף שם שמים. לא דמי להא דכתיב (שופטים ז) חרב לה' ולגדעון וכן (במדבר כא) דברנו בה' וכן דלא אסור אלא במידי דאלהות:

משום דהוי לאו שבכללות. (*) תימה ת"ל דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהוי אזהרה לבן סורר ומורה ועוד תימה הא בן סורר ומורה לוקה כדתנן בפ' בן סורר ומורה (לקמן דף עא:) וילפינן בגמרא ויסרו מיסרו וע"כ אזהרתיה מלא תאכלו על הדם וכיון דגלי רחמנא אהאי לאו דלקי ה"ל למימר בכל דוכתי דלקי לכל הפחות היכא דאין יכול לבא לידי מיתה:

על כולם אינו לוקה. אפי' למ"ד בס"פ כל שעה (פסחים דף מא:) דלקי אנא ואמבשל משום לאו אם ולא וחלבן משום כל אשר יעשה מגפן הנהו מיפרשי טפי מקרא דלא תעבדם דלא מפרש קרא דאיירי במגפף ומנשק והא דאמרינן בפ"ק דבילה (דף יב.) דמבשל גיד הנשה בי"ט לוקה חמש וחד מינייהו המבשל בי"ט לא חשבינן להו לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כמו לא תעבדם דהכא דהתם מפרש טפי דכתיב עבודה דמשתמע כל מלאכה שהיא עבודה:

שלא

עין משפט נר מצוה

קמו א מיי' פ"א מהל' שגגות הל' א והל"ב:
קמז ב מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ב סמג לאוין א:
קמח ג מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ב:
קמט ד מיי' פ"א מהלכות שחיטה הלכה ב סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' כו סעי' א:
קנ ה מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הלכה ד סמג לאוין שכד:
קנא ו ז מיי' פי"ג מהלכות סנהדרין הלכה ד סמג לאוין רל:
קנב ח מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה א סמג לאוין קכ:
קנג ט מיי' פ"א הל' שחיטה הל' ב ופי"ג מהל' סנהדרין הלכה ד ופי"ח שם הל' ג סמג לאוין קלו רכ רלו שכד:
קנד י מיי' פי"ג מהל' ע"ז הלכה ו סמג לאוין יח:
קנה כ מיי' שם פי"א הלכה י והל' יא סמג לאוין לג טוש"ע י"ד סי' קמז סעיף א ועיין בהשגות ובכ"מ:

◆

תורה אור השלם

1. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: שמות כ ד
2. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּנָּקֵשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הִשָּׁמְדָם מִפָּנֶיךָ וּפֶן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אָנִי: דברים יב ל
3. סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות לב ח
4. זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיְיָ לְבַדּוֹ: שמות כב יט
5. וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות לב ד
6. לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: ויקרא יט כו
7. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פרק יוד לקמן סה. כריתות ג:], ב) [כפ"א: שינויין], ג) סוכה מה:, ד) [ע"ז נג: ע"ש], ה) [פסחים כד. וש"נ], ו) [רש"י בחולין קכא. ד"ה השוחט בכמה וכו' כתב דאינו אלא מדרבנן עוד שם: ד"ה וממתין לה עד שתצא נפשה כדתניא בסנהדרין מנין אוכל וכו' ואסמכתא דרבנן בעלמא הוא], ז) [שמחות פרק כ], ח) מו"ק יד:, ט) [נ"ל ר' יוחנן אומר], י) [ב"מ נח. מכות ד: טו. כ: תמורה ג. זבחים כט:], כ) פסחים פד. חולין פב: נח. קמא: תמורה ד: מכות ד: כח. שבועות ג:, ל) [שמות כג, דברים ה], מ) [דברים ה], נ) [ויקרא יז], ס) כפ"א: לגיותה, ע) [שמות כג], פ) [תהלים פג], צ) כפ"א: עונש, ק) [וע"ע תוס' זבחים קו. ד"ה מנין זוכח],

◆

גליון הש"ס

גמ' כתנאי אחרים אומרים. עיין במכילתא פרשת משפטים פי"ו: תוס' ד"ה משום וכו' תימה ת"ל דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. עיין שבת דף קנ"ד ע"א תוס' ד"ה בלאו. תמוה לי הא באמת בבן סורר לוקה היכא דלא יבא לידי מיתה וילפי' לה מקרא אלא דהתוס' כאן בקושיתם הא' הקשו דליליף מיניה בכל התורה דניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקה היכא דלא יבא לכלל מיתה יהיה אין שיהיה מאיזה טעם שיהיה דלא ילפי' בעלמא מיניה ת"מ עכ"פ בהך לאו עצמו דלא תאכלו על הדם אין שייך לומר דלא ליליף אבל הכי משום דניתן מיתה בבן סורר הא אהך לאו עצמו לוקה בן סורר ואין יפטרו אחרים ממה דניתן לאזהרת בן סורר למיתה ולע"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לאו וכו' הני משתמעי מיניה:
(ב) תוס' ד"ה אחת וכו' הא דלא וכו' דכיון דגלי:

◆

מוסף רש"י

ר' עקיבא היא. דאמר מגדף מביא קרבן דלא בעינן מעשה (כריתות ג. וע"ש ז.). מנין לאוכל מן הבהמה כו' לא תאכלו על הדם. אסמכתא בעלמא היא (חולין קכא:). בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה. אם תותיר ועברת על לאו, באש תשרפנו, נתקו הכתוב בעשה זה מעונשו של שאר לאוין, לומר זה ענשו ותקנת עבירתו שישרפנו (שבועות ג:) שהמעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (מכות ד:) כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה את זה וסיגלג, ועוד דלא דמי ללאו דחסימה, שהמלקות נסמך לו (פסחים פד:).